Školovanje u multietničkim područjima istočne Slavonije i Baranje

Bognar, Ladislav; Španja, Sanja

Source / Izvornik: **Pedagogijska istraživanja, 2006, 3, 201 - 213**

Journal article, Published version
Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:747360

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

UDK 376.1-054.57(497.5-11)

Primljeno 1. 6. 2006.
Prihvaćeno 16. 11. 2006.

Školovanje u multietničkim područjima istočne Slavonije i Baranje

Ladislav Bognar
Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku
Odsjek za pedagogiju

Sanja Španja
studentica poslijediplomskog studija
Pravnog fakulteta u Zagrebu

Sažetak

U tekstu se analizira pisanje lokalnih medija o problemima školstva u multietničkim područjima istočne Slavonije i Baranje. Analizirano je pisanje *Glasa Slavonije* i *Vukovarskih novina*. Većina tekstova odnosi se na organizacijske probleme škola i međunacionalne odnose. Često se piše i o nasilju u školama, a znatno manje o pozitivnim inicijativama i uspjesima te o problemima mladih. Struktura tekstova o školama govori o stanju i problemima koji postoje na terenu te o procesima normalizacije koji se postupno ostvaruju, a istodobno govori o samim novinama – koliko su one usmjerene na rekonstrukciju društva u poratnim uvjetima, a koliko su i same u funkciji poticanja sukoba i netolerancije. Analizirani listovi na tom području ne mogu dobiti pozitivnu ocjenu. Stanje bi trebalo mijenjati tako da se ljudi koji rade u novinarstvu bolje educiraju za praćenje te složene problematike, ali i da se ljudi u školama više otvore prema medijima i javnosti.

Ključne riječi: multietnička područja, mediji, školstvo, manjine, rekonstrukcija društva, uspostava povjerenja

1. Uvodna razmatranja: kontekst

Područje istočne Slavonije i Baranje bilo je okupirano sve do 1998, kada je ostvarena mirna reintegracija. U tom razdoblju većina je nesrpskog stanovništva bila prognana s tih područja, a njihove kuće i imanja uništena i opljačkana. Mnoga su sela u istočnoj Slavoniji bila potpuno porušena. Svakako je najtežu sudbinu doživio grad Vukovar, koji je od tzv. JNA sustavno razaran nekoliko mjeseci 1991. godine te još i danas stoji kao grad ruševina koji se vrlo sporo, ali ipak obnavlja. Ono što se ne vidi, to su poremećeni međuetnički odnosi. To je višenacionalni kraj kao i sva pogranična područja u bilo kojoj europskoj zemlji. Tu osim Hrvata oduvijek žive i Srbi, Mađari, Slovaci, Rusini, Romi i Bošnjaci. Posebnost je to da na seoskim područjima postoje gotovo etnički čista naselja ili čak područja. Tako se u Baranji hrvatska sela pretežno nalaze u sjevernom dijelu, srpska u zapadnome, a mađarska u istočnom dijelu. U većim naseljima i gradovima, koji su kasnije nastajali, stanovništvo je izmiješano, a to se posebno odnosi na grad Vukovar. Budući da su za vrijeme okupacije sustavno radilo na stvaranju etnički čistoga srpskog područja, osobito su poremećeni odnosi između Srba i većine nesrpskog stanovništva. Ti poremećeni odnosi pretežito se očituju u problemima školovanja.

Opisano je područje i multireligijsko. Osim katoličke i pravoslavne religije, tu susrećemo nekoliko protestantskih orijentacija te islamsku vjeru. Vjere se ne podudaraju s etničkom pripadnošću. Iako su protestantske zajednice vezane za mađarsku i slovačku manjinu, ipak među njima ima i Hrvata i Srba, a u posljednje vrijeme i Roma. Uvođenje vjeronauka u škole i tu je otvorilo niz pitanja jer svima nisu dane jednake mogućnosti ostvarenja tog prava.

U Baranji tradicionalno postoje mađarske škole, a u pojedinim školama istočne Slavonije njeguje se manjinski jezik i kultura Slovaka i Rusina. Školovanje Roma godinama je bilo zapostavljeno i romska djeca najčešće nisu završavala školu. To se u posljednje vrijeme mijenja. Postoji nekoliko projekata nevladinih udruga kojima se potiče unapređivanje socijalne uključenosti Roma u sredine u kojima žive, posebno u Baranji. Do rata nisu postojale posebne srpske škole nego su hrvatska i srpska djeca išla u iste škole. Za vrijeme okupacije sve su škole bile srpske i preko njih se naglašeno širila velikosrpska ideja. Nakon integracije srpska se zajednica odlučila za posebne razrede s nastavom na srpskom jeziku, što im je i omogućeno.

Ipak, školovanje je na tim područjima opterećeno nizom problema i neriješenih pitanja. Službeni predstavnici srpske manjine smatraju da su izloženi pritisku odnarođivanja jer se sve što je srpsko smatra neprijateljskim. Među nesrpskim stanovništvom pak postoji negativan odnos prema srpskim odjelima jer u njima vide nastavak velikosrpske politike koja je imala tragične posljedice. Mnogi u tim podjelama na hrvatske i srpske razrede ili škole vide nastavak hrvatsko-srpskog sukoba i pripreme djece za neke nove ratove. Dio roditelja svoju djecu nerado upisuje u srpske škole bojeći se da će im djeca imati problema pri nastavku školovanja. Roditelji iz miješanih brakova nezadovoljni su što se moraju opredijeliti za hrvatsku ili srpsku stranu, što remeti i obiteljske odnose. Prenaglašavanje problema hrvatsko-srpskih odnosa potiskuje ustranu probleme školovanja djece ostalih manjina u višenacionalnim sredinama jer oni u takvoj konstelaciji odnosa i ne dolaze na dnevni red. Sve su češće primjedbe da sadašnji način školovanja ne priprema djecu za zajednički život u multietničkim i multireligijskim sredinama nego za život u odvojenim etničkim zajednicama.

2. Pregled dosadašnjih istraživanja

Analizom hrvatskih osnovnoškolskih čitanki utvrđeno je da tzv. skriveni kurikulum pokazuje velik stupanj ideologizacije škole i zagovaranje ideja iz 19. stoljeća, a nedovoljno se razvija kritički odnos prema stvarnosti i stvaralaštvo mladih. Zagovara se desna politička orijentacija, teorija krvi i tla, ugroženosti vlastitog naroda od drugih naroda, posebno susjednih, okrenutost prošlosti, a zagovaraju se i patrijarhalne vrijednosti, koje se posebno ogledaju u položaju žene u društvu.[1]

Istraživanje *Problemi mladih Slavonije i Baranje*, koje je provedeno na Filozofskom fakultetu u Osijeku, pokazalo je veliko nezadovoljstvo školom. Mladi su nezadovoljni programima, odnosom nastavnik – učenik, te sustavom ocjenjivanja. Vrijednosna orijentacija mladih istočne Slavonije i Baranje pokazuje relativnu stabilnost. Duboke društvene promjene i traumatska zbivanja očito nisu imali tako snažan utjecaj kako se obično očekuje. Također se može uočiti dosta značajan vrijednosni otklon mladih od službeno promoviranog sustava vrijednosti koji se nameće putem školske edukacije i dominantnih društvenih grupa. Ono što budi optimizam jest činjenica da nacionalistička i ratnohuškačka orijentacija ima sve više oponenata među mladima, a shvaćanje potrebe za dijalogom i zajedničkim životom s pripadnicima različitih nacionalnosti i vjera sve je jače.[2]

U istraživanju *Stavovi o školovanju u Vukovaru*, koje je proveo Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, predmet istraživanja bili su stavovi učenika, učitelja i roditelja o problemima školovanja u Vukovaru. Dobiveni podaci istraživanja upućuju na zaključak da djeca u nastavi na oba jezika najmanje podržavaju zajedničko školovanje, ali i socijalnu integraciju izvan škole.[3]

1 L. Bognar (2004), Analiza tekstova u osnovnoškolskim čitankama, Metodički ogledi, 11 (1), str. 9-27.

2 L. Bognar i dr. (2004), Problemi mladih Slavonije i Baranje. Osijek: Filozofski fakultet.

3 D. Ajduković (2003), Socijalna

3. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja je znanstveno praćenje i evaluacija procesa promjena u sustavu školovanja u multietničkim sredinama na temelju zastupljenosti, učestalosti te načina izvješćivanja u lokalnim i regionalnim tiskovnim medijima. Istraživanjem smo registrirali osnovne činitelje koji utječu na promjene, otpore koji se pojavljuju i načine njihova prevladavanja, te dinamiku promjena prezentiranih u javnim glasilima. Istraživanje je primijenjeno na probleme školovanja u istočnoj Slavoniji, s posebnim osvrtom na Vukovar i Baranju. To je multietnička sredina koja je prošla razdoblje okupacije i ratnog stradanja te teških oblika nasilja kao posljedice nacionalne i vjerske netolerancije.

Pretpostavka je da će proces demokratizacije i stvaranja civilnog društva postupno dovesti do promjena u školstvu. Važan dio u procesu demokratizacije jest i prezentacija problema u javnim glasilima (lokalnim i dnevnim listovima).

Istraživačka pitanja

- Kako se u javnim glasilima piše o problemu školovanja u multietničkim sredinama?
- Koja se slika o školovanju djece stvara u javnosti?
- Koja je školska tematika zastupljena u medijima?
- Piše li se o školama u pozitivnome ili u negativnom kontekstu?

Teorijsko značenje istraživanja ogleda se u shvaćanju procesa promjena u školstvu u odnosu s utjecajem medija na proces društvenih promjena.

4. Metodologija

Istraživanje se zasniva na **kvalitativnom pristupu**. Takav tip istraživanja temelji se na uspostavljanju veze između istraživača i njegova predmeta proučavanja, pri čemu se postavlja trostruki cilj:

1. proučavanje društvenih, političkih, etničkih, kulturalnih i spolnih utjecaja na izučavanu situaciju,
2. uklanjanje neznanja i pogrešnih uvjerenja,
3. pokretanje akcije za preobrazbu postojećih struktura.

Jedna od prednosti kvalitativne metodologije jest početno upoznavanje s problemom, njegovo produbljivanje ili nastojanje da se otprije ispitano područje dodatno rasvijetli, kao i približavanje izučavane pojave vlastitom iskustvu i stjecanju dubljeg razumijevanja. Kvalitativnim se istraživanjima uvijek proučavaju subjekti u njihovu povijesnom i socijalnom kontekstu, pri čemu se nastoji razumjeti i interpretirati smisao ili značenje njihovih radnji, doživljaja i svakodnevnih iskustava, što i pristaje načinima istraživanja u području društvenih znanosti (Halmi, 2005).

Analizirali smo pisanje medija o toj problematici, i to *Vukovarskih novina* od 1997. do 2006. te pisanje *Glasa Slavonije* od 2003. do 2006. *Vukovarske novine* su lokalni list koji izlazi dva puta u mjesecu, a *Glas Slavonije* je regionalni dnevni list.

Teme svih tekstova podijelili smo u pet kategorija:

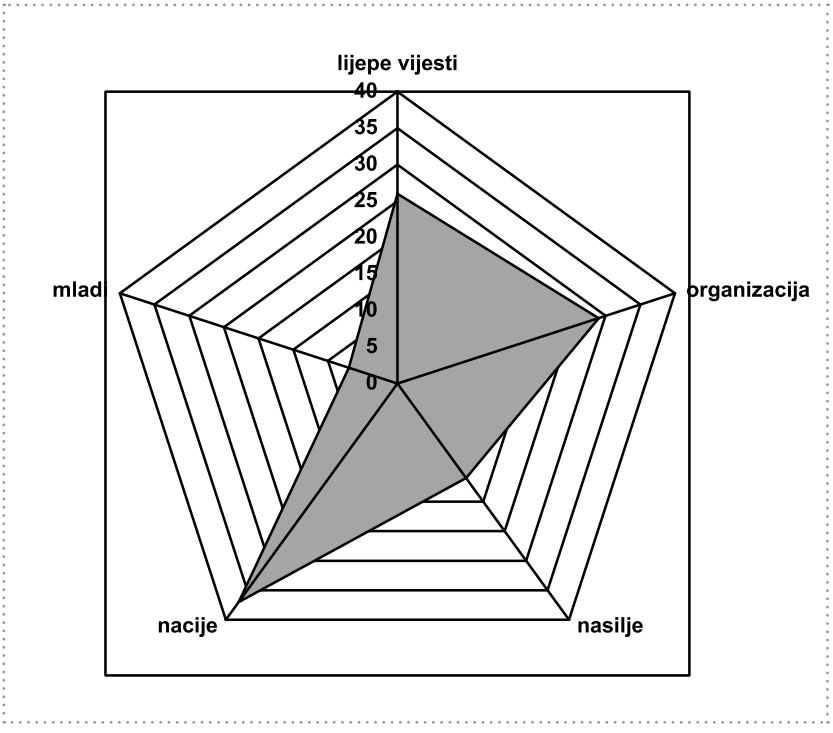
1. međunacionalni odnosi,
2. nasilje u školama,
3. inicijative i postignuća (lijepe vijesti),
4. organizacijski problemi,
5. problemi mladih.

U radu je primijenjena metoda analize dokumentacije tako da je svaki tekst promatran kao jedinica analize.

5. Rezultati i interpretacija

U promatranom razdoblju pronašli smo ukupno 115 tekstova koji govore o problemima školstva u istočnoj Slavoniji i Baranji. Većina se tekstova odnosi na međunacionalne odnose, što potvrđuje da se još uvijek svježe ratne traume intenzivno odražavaju na područje školstva. Usto, velik dio tekstova govori o organizacijskim problemima rada škola, od onih materijalnih i organizacijskih do problema učeničkih izostanaka i interesa za pojedina zanimanja. Može biti pomalo iznenađujuće da lijepe vijesti o raznim inicijativama i postignućima u školama također imaju svoje mjesto u promatranim medijima. To su tekstovi o obnavljanju i opremanju školskih objekata, o rezultatima koje postižu učenici, ali i o vrijednim inicijativama koje se pokreću u pojedinim školama. Nasilja u školama očito

ima sudeći prema količini tekstova koji se bave tom problematikom, ali ono ipak nije najvažnija tema. Našli smo i nekoliko tekstova koji govore o problemima mladih.

Slika 1. Struktura analiziranih tekstova

Većina naslova u analiziranim novinama odnosi se na kategoriju **međunacionalni odnosi**. U godinama mirne reintegracije na tom je području bilo mnogo vrlo složenih problema upravo u području školstva. Tako *Vukovarske novine* od 9. rujna 1998. pišu:

Prema podacima Županijskog ureda za prosvjetu Vukovarsko-srijemske županije, u prve razrede osnovnih škola u školskoj godini 98./99. u hrvatskom Podunavlju ukupno je upisano 435 učenika, što je za 56 učenika manje nego u prošloj godini. Od toga broja u hrvatske odjele upisalo se 162 djece. U četiri osnovne škole u gradu Vukovaru u ovu školsku godinu u prvi razred upisano je 157 učenika, od čega u hrvatske odjele 35. Prema podacima iz prošle godine, u Vukovaru je u prvi razred upisano 217 učenika.

Iz podataka je vidljivo kako je još neujednačena nacionalna struktura učenika jer se hrvatski prognanici tek počinju vraćati, ali se i ukupan broj djece smanjuje zato što dio srpskog stanovništva napušta to područje. O stanju napetosti i nesnošljivosti govori i sljedeći tekst iz istih novina:

Konačno, Vukovar izaziva pozornost i zbog ispolitiziranih srpskih roditelja osnovaca i srednjoškolaca koji nikako da shvate gdje žive i kakvu budućnost nameću vlastitoj djeci, koja će u okruženju morati promišljati život u državi koju su odabrali. Tražeći na takav način rješenja u demokratskom društvu, oni ponovo, uz ostalo, stavljaju na kušnju hrvatske prognanike koji, zajedno sa svojom vladom i institucijama, još uvijek strpljivo čekaju svoj istinski povratak, pitajući svoju savjest do koje se mjere uopće može popuštati da bi se u Vukovaru živjelo slobodno, dobro i demokratski. Jer što bi se dogodilo da i hrvatska strana, posebno prognanici, progovore "srpskim običajima" poimanja prava, prosvjeda i savjesti, ne zaboravljajući, niti u jednoj okolnosti zločin, oprost i kajanje, da bi proces istinski započeo živjeti.

TABLICA 1. STRUKTURA TEKSTOVA O MEĐUNACIONALNIM ODNOSIMA

OPĆI PROBLEMI	ODVOJENO ILI ZAJEDNO	IMENA ŠKOLA	INCIDENTI	POVIJEST
Pravo na školovanje i udžbenike I školsko zvono – početak povratka Uz početak školske godine Sve dolazi na svoje mjesto Obnovljena VI. osnovna škola u Borovu naselju zjapi prazna, dok su njeni učenici u objektu V. osnovne škole U baranjskim školama sve je više Roma Neki učenici na nastavi, neki kod kuće	Zajedno hrvatska, rusinska i ukrajinska djeca Slažemo se što smo odvojeni, ali trebalo bi probati biti zajedno Učenici srpske nacionalne manjine dobit će svoje škole Srpski lideri ustrajavaju na školama za nacionalne manjine Nema razloga za medijsku pompu niti za zabrinutost roditelja oko škola za nacionalne manjine Škole trebaju ostati jedinstvene, izdvajanje vodi ka getoizaciji Srpske škole neka izgradi Jugoslavija	Još se uvijek ne znaju imena škola Županija odgovornost prebacuje na školske odbore Škole predlažu – Grad odlučuje **OŠ Beli Manastir dobila Tuđmanovo ime** **Druga srednja postaje Tehnička škola *Nikola Tesla*** **Lažnom potvrdom Obrad ponovo postao ravnatelj!** **Inspekcija zabranila rad ravnatelju Obradu!** **Mirosavljević nije kriv što mu je izdana lažna potvrda?!** **Za lažnu potvrdu netko mora odgovarati** **Ravnatelju vukovarske srednje škole zabrana rada zbog krivotvorene potvrde** **Svetog Savu moraju slaviti mali Hrvati?!** **Ne srbujem i sve radim po zakonu!** **Daljski učenici danas u školi** ***Srbija* na trafostanici** **Hrvatski učitelji traže mjesto u Školskom odboru** **Osnovci IV. vukovarske škole vratili se na nastavu**	Događaji iz Domovinskog rata samo na 8 str. Posebna povijest neće u škole Podunavlja **Istekao moratorij na učenje novije povijesti – nastavnici zbunjeni**

U školama na ovom području ima i dosta **nasilja**, pa je i ono česta tema medijskih napisa (tabl. 2). Govori se o incidentima u školama. Tako pod naslovima *Tražimo sigurnost za našu djecu* i *Hrvatska obilježja – trn u oku* čitamo:

U Petoj osnovnoj školi u Borovu naselju dogodio se incident učenika srpske nacionalnosti. Učenik VIII. razreda ušao je u učionicu učenika II. razreda, vrijeđao, pljuvao po hrvatskom grbu, nazivajući ih ustašama. Uništena su dva grba Republike Hrvatske – ubrzo nakon incidenta u Petoj osnovnoj školi, ponovni incident.

Iako se stanje postupno, ali sigurno normalizira, u medijima čitamo da sukobi traju sve to vrijeme. Kad se djeca potuku, kad neko dijete maltretira ostale, tome se uvijek pridaje nacionalni predznak. Čini se da mediji upravo vape za takvim događajima jer se oni događaju "u nastavcima". Ovdje ćemo analizirati jedan takav primjer.

U *Glasu Slavonije* čitamo naslov *Jedan učenik terorizira cijelu školu*. U tekstu piše: *U početku smo svi mislili kako je riječ samo o dječjim tučnjavama, ali kada su počeli napadi noževima, mačetama i prijetnje oružjem i bombama, odlučili smo se umiješati – rekao nam je jedan od roditelja koji već duže vrijeme, kao i ostali, prati svoju djecu u školu*. Govori se i o napadima na ravnatelja i nastavnike, ali ravnatelj demantira napade na njega i nastavnike, osim jednog slučaja, napominjući kako se većina stvari događa izvan škole.

Josip nikada nije napao bez razloga! odgovaraju u idućem broju roditelji. U tekstu piše: *Naime, Horvatovi su uvjereni kako razlog mržnje mještana prema njima i njihovim sinovima Matiji (9), Josipu (14) i Tomislavu (21) leži u činjenici da su oni za vrijeme Domovinskog rata ostali u Čemincu.*

– Tijekom rata bili smo "ustaše", a sada smo "četnici". Od 1998. godine više su nas puta vrijeđali i napadali, zbog čega smo u nekoliko navrata zvali i policiju – istaknula je Vesna.

Održan je i sastanak u Općini Čeminac, *na kojem su nazočni bili predstavnici Policijske postaje Beli Manastir, Centra za socijalnu skrb, Osnovne škole "Čeminac", roditelja učenika spomenute škole i općinski čelnici; učeničko-roditeljska kriza koja je posljednjih dana potresala Čeminac i ostala općinska naselja, čini se, privedena je kraju.*

TABLICA 2. STRUKTURA TEKSTOVA O NASILJU

DJECA	NASTAVNICI	RODITELJI	ŠKOLE
Jedan učenik terorizira cijelu školu Tukle mlađe od sebe – iz obijesti?! Tri razbijene glave u hrvatsko-srpskoj tučnjavi Srpska djeca napala hrvatsku u školskom dvorištu! Srednjoškolac pretučen u školskom autobusu	Učitelji niječu pojavu nasilja među djecom Učiteljica učenike naziva glupanima i svinjama!? Ravnatelj škole poriče zlostavljanje romskog učenika	Tražimo sigurnost za našu djecu Većina roditelja za testiranje djece na drogu Josip nikada nije napao bez razloga! Roditelji miruju do 19. travnja Pijani roditelj napao zamjenika ravnatelja	Naličje Vukovarskih svečanosti Ovih dana u vukovarskom školstvu incident protiv suživota **Djeca u Podunavlju moraju se učiti toleranciji**

Proizvođenje "slučajeva" u kojima pojedini nastavnici srpske nacionalnosti bivaju žrtve medijskog linča posebna je specijalnost *Glasa Slavonije*. U promatranom trogodišnjem razdoblju objavljen je najmanje jedan takav slučaj godišnje.

Najprije je to bila pobuna roditelja hrvatskih odjela protiv nastavnice prirode i biologije Lj. G., koja je do tada bila jedan od dardanskih nastavnika s nepunim radnim obvezama. *Nećemo dopustiti da našoj djeci predaje osoba koja se 1998. go-*

dine izjašnjavala kako djeci Hrvata neće predavati – uzvikivali su roditelji. Naslov teksta *Nastavnica ipak ide u prijevremenu mirovinu* govori kako je slučaj završen.

Sličan je događaj s roditeljima u Dalju, samo je tu riječ o dvije nastavnice. *Nismo mogli prihvatiti da našoj djeci predaju oni koji su nas otjerali u progonstvo. Djeca će sutra u školu, ali time problem nije riješen. Rečeno nam je da je ovo odluka koja se odnosi samo na ovu školsku godinu pa nam se isti problem može dogoditi već za godinu dana. Naš je drugi zahtjev bio da se učenici hrvatske i srpske nacionalnosti u Osnovnoj školi Dalj podijele u dvije smjene i ne miješaju, no nije nam udovoljeno.*

U Vukovaru je opisana pobuna učitelja i roditelja Hrvata u IV. osnovnoj školi jer *ravnateljica "sili svoje srpstvo i vodi politiku koja nema uporište u Srbima koji žive u Vukovaru". Do ravnateljice Lj. R. jučer nismo uspjeli doći kako bismo čuli i njezinu stranu priče, iako smo je tražili u školi te ostavili brojeve telefona sa zamolbom da nam se javi* – piše *Glas Slavonije*. Ali ravnateljica se javila u jednom od sljedećih brojeva i tvrdi: *Ne srbujem i sve radim po zakonu!*

Ipak, *nezadovoljni načinom na koji je konstituiran Školski odbor Četvrte osnovne škole Vukovar i ponovnim izborom Lj. R. za ravnateljicu te škole, učitelji i roditelji učenika koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku jučer su djecu vratili kući, istaknuvši kako učenike od trećeg do šestog razreda neće slati na nastavu dok se problem konstituiranja Školskog odbora ne riješi i ne raspiše novi natječaj za ravnatelja.*

Glas Slavonije se najduže bavio slučajem ravnatelja I. srednje škole Vukovar O. M. Pod naslovom *Lažnom potvrdom O. ponovo postao ravnatelj!* čitateljima se objašnjava kako je spomenuti ravnatelj za izbor priložio potvrdu o nekažnjavanju, a protiv njega se u to vrijeme vodio postupak jer je jedna nastavnica podnijela prijavu zbog povrede prava na rad. U nekoliko se nastavaka raspravlja o lažnoj potvrdi i o lošem radu suda. Osječka inspekcija nakon te medijske hajke suspendira ravnatelja, ali on se žalio Ministarstvu. Nakon svega Ministarstvo je žalbu odbilo i O. je smijenjen. Iz tekstova je jasno da on i nije bio kažnjavan pa potvrda o nekažnjavanju nije bila lažna, a prijava nastavnice, kako piše u posljednjem tekstu, nakon nekog vremena odbačena je kao neosnovana. Ako je sve tako kako piše, postavlja se pitanje – zašto je čovjek smijenjen?!

Model školovanja za srpsku nacionalnu manjinu u Vukovaru se pokazao problematičnim. Riješen je tako da u školama postoje odjeli na hrvatskom i odjeli na srpskom jeziku. *Vukovarske novine* se u promatranom razdoblju sustavno bave tom problematikom, a najintenzivnija rasprava bila je 2002. godine. Pod naslovom *Srpski lideri ustrajavaju na školama za nacionalne manjine* piše:

Jovan Ajduković čelni čovjek ZVO-a navodi kako pripadnici nacionalnih manjina zakonski polažu pravo školovati se na svom jeziku i pismu. Napomenuo je da stoga nije riječ ni o kakvom ekskluzivnom pravu Srba, te, dodaje on nisu to nikakve srpske škole, već manjinske škole. Spomenuto pravo na jezik srpske manjine ne spori ni vladajući HDZ-e, u Vukovaru, ali njegov prvi čovjek, ujedno vukovarski dogradonačelnik Petar Mlinarić, smatra da za tako nešto još nije sazrela prilika. "Nema škole u kojoj nije ubijen neki profesor pa kako će na ove srpske zahtjeve reagirati njihove majke i djeca. S druge strane zbog čega se Srbima samo u mjesec dana mora ispuniti želja i oni moraju imati svoju školu. Neka pričekaju dogodine, a u međuvremenu neka im Ministarstvo izgradi Centar na srpskom jeziku negdje izvan Vukovara."

U idućem broju objavljen je članak s naslovom *Erdutski sporazum glavni "krivac" za osnivanje škola na srpskom jeziku i pismu*. Zanimljivo je da tekst počinje riječima koje se ne mogu pripisati jeziku tolerancije: *Malo neslavno ali istinito. Prva škola na srpskom jeziku i pismu osnovat će se na području gdje su upravo Srbi rušili te iste škole. Međutim, nikakvo ekskluzivno pravo ne pripada srpskoj, a što nemaju i druge nacionalne manjine.* Ipak, tekst završava umirujućim tonom: *Budući da se u Vukovaru već provodi A-model nastave koji znači kompletnu nastavu na srpskom jeziku i pismu, nema razloga za medijsku pompu, niti zabrinutost roditelja oko škola za nacionalne manjine.* U tekstu se korektno navode podaci o broju škola, odjela i broju učenika koji pohađaju nastavu na srpskom jeziku i pismu.

Neki se ipak ne slažu da srpska nacionalna manjina ima škole na svom jeziku. To vidimo iz članka *Škole trebaju ostati jedinstvene, izdvajanje vodi*

ka getoizaciji, u kojemu se izvještava o raspravi na Gradskom poglavarstvu:

Nakon temeljne rasprave Gradsko poglavarstvo većinom glasova usvojilo je zaključak o manjinskim školama. "Dok hrvatska djeca u školama ne konzumiraju maksimalni standard kao i ostala djeca u Hrvatskoj, to nema pravo tražiti niti jedna manjina pa ni srpska, čulo se u raspravi."

Niti jednoj nacionalnoj manjini ne osporavamo pravo na osnivanje školskih ustanova, na jeziku i pismu manjine, ali samo onda ako su za to stečeni zakonski uvjeti. Pokazali smo do sada kako nacionalne manjine u Vukovaru uživaju široku autonomiju, jer uče na svom jeziku i pismu. Sad bi bilo loše razdvajati djecu – to ne smijemo činiti – kaže Mlinarić.

Problem školovanja pripadnika ostalih manjina potpuno je zasjenjen hrvatsko-srpskim odnosima. U *Vukovarskim novinama* nalazimo samo jedan tekst o toj problematici s naslovom *Zajedno hrvatska, rusinska i ukrajinska djeca*, ali nije jasno kako se na taj način ostvaruje pravo tih manjina na školovanje na vlastitom jeziku i pismu.

Lijepih vijesti o vrijednim inicijativama i uspjesima pojedinih škola relativno je malo, ali ih ima (tabl. 3). Možemo razlikovati tekstove koji govore o školama, o učenicima, o donacijama i o vrijednim inicijativama kao što je ona u Belome Manastiru. Tako u *Glasu Slavonije* čitamo:

Učenici i ove godine biraju najpoduzetnika Baranje

Svi su profesori ove škole uvidjeli kako je praktičan dio nastave izuzetno važan za učenike, pa tijekom godine priređuju posjete učenika različitim poduzećima, institucijama i sajmovima, a, podsjetimo, svake godine biraju baranjskog najpoduzetnika.

Belomanastirci u pripremama za Savršenog ekonomista

Želimo da naša škola radi prema uzoru na ekonomske škole u razvijenijim zemljama, te da uz teorijska znanja, steknu i praktična koja će moći primijeniti pri zapošljavanju – ističe ravnatelj Karlo Franjić.

Čitamo da je od Ministarstva stigla i nagrada:

Za nagradu poduzetnicima računalna oprema

Druga srednja škola Beli Manastir dobila je od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva donaciju vrijednu 12 tisuća kuna, nakon što je u kolovozu podnijela zahtjev za poticanje i podršku projekta 'Učeničkih poduzeća'.

U Vukovaru se pak pripremaju za proizvodnju jagoda:

Djeca će sama proizvoditi jagode

Učenici IV. osnovne škole u Vukovaru od sljedeće školske godine imat će priliku naučiti sve o radu u plasteniku, ponajprije zahvaljujući međunarodnim donacijama, ali i fizičkom radu stranih volontera koji su ovog ljeta naporno radili kako bi plastenik sagrađen pokraj te škole konačno stavili pod "krov", tj. najlon.

TABLICA 3. STRUKTURA LIJEPIH VIJESTI

O ŠKOLAMA	O UČENICIMA	INICIJATIVE	DONACIJE
Kada je Vukovar dobio prve osnovne škole	Natjecat će se 109 najboljih matematičara	**Učenici i ove godine biraju najpoduzetnika Baranje**	HTV donira mlade Mitničane
Škola počinje 9. rujna, poznat kalendar nove školske godine	Marko Cmrečnjak 4. u državi iz povijesti	**Belomanastirci u pripremama za *Savršenog ekonomista***	Donacija školi na Mitnici
Umjesto opasnom uskom stazom – djeca će u školu novim nogostupom	Djeca su naša budućnost	**Ekoteme u svim nastavnim predmetima**	Lužički Srbi donirali Vukovarske učenike
Iduće godine bi se mogle obnoviti preostale neobnovljene škole	Ovim gradom hoda mladost	**Školsko dvorište krasi još dvadeset sadnica čempresa**	Donacije Bečkih osnovnih škola VII. osnovnoj školi Vukovar
Vukovarska Treća srednja – škola za 21. stoljeće		**Djeca će sama proizvoditi jagode**	Japanci darovali 12.500 eura za opremanje škole
Prva faza obnove Osnovne škole „Stjepan Supanc”		**Za nagradu *poduzetnicima* računalna oprema**	**Vrijedne donacije III. osnovnoj školi**
Obnova osnovne škole		**Nosili stare perilice i sadili maćuhice**	
Strugar se oprostio otvaranjem dvorane			
Nastava više ne počinje sat ranije			

Najveći dio lijepih vijesti odnosi se na članke o obnovi i uređenju škola. Očito je da se na tome mnogo radilo i da se stanje iz godine u godinu popravlja pa tako u *Vukovarskim novinama* čitamo naslov *Iduće godine bi se mogle obnoviti preostale neobnovljene škole*. Sve bi to bilo teško izvedivo bez donatora, a oni ta područja, a posebno Vukovar, očito nisu zaboravili.

U analiziranim se medijima osim o problemima međunacionalnih odnosa mnogo piše o **organizacijskim problemima** s kojima se susreću škole (tabl. 4). To su problemi oko upisa u osnovne škole, interes za pojedina zanimanja u srednjim školama, ali i teškoće u obnovi i, kako to obično biva, kašnjenje radova, što ometa normalno održavanje nastave. Tu su i problemi velikog broja izostanaka, posebno u srednjim školama, ali i obećanih plaća na području posebne državne skrbi, koje nastavnici očito nisu dobili pa vode sudske sporove:

Riječ je, naime, o zakonskoj uredbi kojoj je nastavnicima koji rade na području od posebne državne skrbi obećana naknada na plaću u iznosu od 50 posto. Naknade su jedno vrijeme isplaćivane nastavnicima, a kada je to zbog prevelikih troškova prestalo, nastavnici su tužili svoje škole koje su potom upale u dubioze "teške" i po nekoliko milijuna kuna.

TABLICA 4. TEKSTOVI O ORGANIZACIJSKIM PROBLEMIMA

OBNOVA	UPISI	ORGANIZACIJA	OSTALO
Umjesto učenika, u školskoj zgradi zidari Do studenoga nastava u buci i prašini Svih sedam osnovnih škola vapi za donatorima **WC bez vode i svjetla ispire se vodom iz bokala** **Vukovar na škole mora čekati godinama** **Rode odgodile obnovu škole u Borovu Selu**	U klupe će na jesen sjesti 1012 srednjoškolaca Počinje nova školska akademska godina Najviše zanimanja za ekonomsku školu Manje upisanih prvaša Djeca Vukovara se vraćaju kući Vukovarske škole ostale poluprazne Ni jedan osmoškolac ne želi biti mesar! Najviše mjesta za obrtnike Hit zanimanja u Belom hotelijeri i ekonomisti Srednjoškolci biraju Osijek	Županija predlaže Šestu osnovnu školu Grad odbija **Školama manjka logopeda i defektologa** **Jedna škola za učenike s posebnim potrebama** **Školstvo na marginama**	**Svatko ima pravo testiranja privatnosti** Učenicima će biti vraćen iznos za koji su zakinuti! Autoritet roditelja se bitno srozao **Škole ne mogu otplatiti dug ni za 7 godina!** **Srednjoškolci skupili 5.136 neopravdanih** **Za iste tužbe – različite presude** ***Markiranje* s nastave mnogima je dika!**

Najmanje se piše o **problemima mladih**, ali ima i toga. U *Glasu Slavonije* čitamo kako u školi od tisuću učenika ima i po sedam trudnica, kako svake godine bar jedna srednjoškolka postane majka te kako o spolnosti učenici nemaju koga pitati. Tu su i upozorenja da mine prijete djeci, ali i da vijeća mladih mijenjaju sliku grada.

TABLICA 5. PROBLEMI MLADIH

O SPOLNOSTI	NAKON RATA	OSTATI ILI OTIĆI
U školi od tisuću učenika sedam trudnica O spolnosti nemaju koga pitati Svake godine bar jedna srednjoškolka – majka	Je li tata volio više Domovinu ili mamu Mine prijete djeci!	Vijeća mladih mijenjaju sliku grada **Iz regije za *penzionere* pobjeglo bi 69 posto mladih!**

Izdvajamo tekst koji govori o želji mladih da napuste to područje, što možda najbolje odražava tamošnje još uvijek teško stanje:

Učenici Druge srednje škole Beli Manastir zapitali su 150 svojih kolega da li bi poslije završetka srednje škole voljeli napustiti Baranju. Čak bi 69 posto anketiranih napustilo Baranju, samo bi 28 posto ostalo u njoj, a tri posto nije se izjasnilo. Oni koji su obrazložili svoj odgovor, njih nešto više od 50 posto, kao razlog želje za odlaskom naveli su nedostatak sadržaja za mlade, (pre)veliku stopu nezaposlenosti, marginalizaciju regije i slično. Neki smatraju da je ovo regija za "penzionere", drugi da ovdje nema poticaja za život, a treći da drugdje ima više mogućnosti za zapošljavanje.

6. Rasprava

Analizom tekstova objavljenih u *Vukovarskim novinama* i *Glasu Slavonije* možemo zaključiti da se o školovanju u multietničkim područjima pisalo relativno malo. Uglavnom su to tekstovi prije početka školske godine i kad se dogodi nekakav incident. To se odnosi kako na različite probleme koji su se pojavljivali u organizaciji rada škola, na nasilje u školama, a najčešće su se iskorištavali međunacionalni sukobi na području školstva, o kojima se izvještavalo u nastavcima, a stječe se dojam da su mediji i sami "proizvodili" takve slučajeve. Budući da se pisalo samo o "incidentima", očito je da je pri njihovu odabiru osnovni kriterij bila nacionalna pripadnost. To govori o usmjerenosti analiziranih listova i njihovoj nacionalističkoj orijentaciji, ali i o vrlo velikim tenzijama u međunacionalnim odnosima koje traju i niz godina nakon rata.

Dobiveni podaci upućuju na zaključak da se o školovanju na oba jezika i pisma ne piše podjednako. Ono što se primjećuje u brojnim tekstovima jest ignoriranje ili nespominjanje škola, odjela i učenika koji se školuju na srpskom jeziku i pismu, ili se ta nacionalna manjina ne imenuje. Ako se i piše o školovanju na srpskom jeziku, onda ti tekstovi sadržajno imaju negativnu konotaciju prema problemu školovanja i prava na školovanje te nacionalne manjine. Jezik mržnje, nerazumijevanja i netolerancije lako je prepoznatljiv. Kad se slavi djetinjstvo i mladost, onda ne postoje i "oni drugi" (bar ne u tekstovima), ali kada je to potrebno, odjednom saznajemo da osim škola koje "su po hrvatskom programu" (kao da škole nacionalnih manjina nisu), postoje i oni drugi koji nešto traže i zahtijevaju, "oni koji su rušili, a sada bi se školovali".

Taj nesklad u izvještavanju nešto je manji u posljednje dvije godine, ali je ipak znakovito da ni ignoriranje problema bilo koje strane ili izrazito negativno pisanje o toj strani nije niti može biti primjereno procesu socijalne rekonstrukcije podijeljene zajednice. Etnički podijeljene škole same su po sebi jasna poruka djeci o nemogućnosti međugrupnih odnosa u zajednici. Kada je negativna poruka još potpomognuta medijskim napisima, onda je socijalni pritisak, kako na učenike, tako i na roditelje, visok te postaje ozbiljna prepreka za uspostavljanje suživota.

Ako tekstove u novinama ipak shvatimo kao pokazatelj stanja u školstvu na tom području (ma koliko taj pokazatelj bio subjektivno obojen i tendenciozan), ipak možemo prepoznati neka pozitivna kretanja.

1. Mnogo se radi na stvaranju povoljnijih uvjeta školovanja i značajna se sredstva ulažu u obnovu i opremanje škola tako da se uvjeti školovanja djece na tom području sustavno poboljšavaju.
2. Iako nasilja u školama još uvijek ima i premda je često nacionalno motivirano, ono nije znatno veće nego u drugim poratnim sredinama, a postupno se smiruje. Zanimljivo je da se pojedinim sukobima olako daje nacionalni predznak, ali se sve češće pojavljuju reakcije s terena da te interpretacije nisu točne.
3. Na tom se području pojavljuju vrlo vrijedne inicijative poput poticanja učeničkog poduzetništva, vrijedne akcije zaštite okoliša, a pojedini učenici postižu vrhunske rezultate kao i u drugim sredinama.
4. Unatoč još uvijek visokim nacionalističkim tenzijama, ipak je na tom području organizirano školovanje na jeziku većeg broja nacionalnih manjina, a u posljednje se vrijeme ostvaruju određeni pomaci i za romsku manjinu, koja je u socijalno najtežem položaju.

U Vukovaru postoji stalna dvojba o tome trebaju li se hrvatska i srpska djeca školovati zajedno ili od-

vojeno. To se vidi i iz mnogih rasprava u novinama, a i sami učenici na gradonačelnikovo pitanje kako se slažu kažu: *Slažemo se jer smo odvojeni, a ne znamo kako bi bilo kada bismo bili zajedno. Možda bi trebalo probati.* Politički predstavnici Srba inzistiraju ne samo na posebnim odjelima, kao u Vukovaru, nego i na posebnim školama (koje inače postoje u selima s pretežno srpskim stanovništvom). Politički se predstavnici Hrvata na lokalnoj razini tome protive i misle da djeca trebaju ići u školu zajedno. Službeni predstavnici hrvatske vlasti odgovaraju da Srbi imaju pravo na svoje škole. Mnogi roditelji i predstavnici nevladinih udruga smatraju da bi bolje rješenje bile zajedničke škole u kojima bi se podjednako značenje pridavalo kulturi i povijesti Hrvata kao i Srba te drugih manjina koje žive na tom području. Očito je da je dosta onih koji su nezadovoljni sadašnjim stanjem, ali se još ne nazire rješenje koje bi sve zadovoljilo. U svakom slučaju, sadašnje stanje školstva na tom području ne pridonosi dovoljno uspostavi povjerenja i rekonstrukciji društva u poratnom razdoblju. Zato bi u traženju rješenja trebalo ponajprije voditi brigu o toj dimenziji.

Ako kritički analiziramo pisanje lokalnih medija, možemo konstatirati da je riječ o dvama desno orijentiranim listovima koji malo čine ili ništa ne čine za uspostavu povjerenja i izgradnju mira u tom kriznom području. Nasuprot tome, oni i sami potiču netoleranciju i nacionalne sukobe bilo da onima koji se dogode daju značenje koje nemaju, bilo da i sami "proizvode" takve slučajeve. Njihovo je pisanje okrenuto novim podjelama, a ne uređenju školstva na način koji će poštovati etničke i kulturalne specifičnosti te zajednice. Rješenje je potpuno, temeljito i kvalitetno izvještavanje o stvarnom stanju, ali i otvaranje dijaloga koji će roditeljima dati dovoljno informacija o prednostima i nedostacima različitih oblika školovanja kako bi imali mogućnost izbora.

7. Zaključak

Mediji su danas značajan činitelj na svim područjima života, pa tako i školovanja. Nedovoljna zastupljenost školstva u medijima djelomice je posljedica i toga što se škole ne trude prezentirati javnosti svoje djelovanje, što bi trebale sustavno činiti. Lokalne su novine zainteresirane i za školsku problematiku, ali je ne prate sustavno nego to čine s vremena na vrijeme i uglavnom su usmjerene na neke incidentne situacije. Na području istočne Slavonije i Baranje mediji su uglavnom orijentirani na međunacionalne odnose, a posebno na međunacionalne sukobe koje ne samo da ne nastoje stišati nego ih i same potiču i stvaraju.

Svi koji se bave odgojem i obrazovanjem trebali bi tom problemu prići na dva načina. Jedan je edukacija novinara koji bi pisali o odgojno-obrazovnoj problematici. U novom sustavu školovanja to bi mogli biti ljudi koji su završili dodiplomski studij pedagogije i diplomski studij novinarstva. Ti bi novinari trebali znati koje vrijednosti trebaju promicati mediji vezano za tu problematiku. Drugi je način nov i drugačiji odnos ljudi u institucijama odgoja i obrazovanja prema medijima. One bi trebale imati razrađenu strategiju komuniciranja s javnošću putem medija, stavljajući naglasak na pozitivna događanja, ali i na potrebu informiranja građana o svemu što rade škole.

Budući da sadašnja organizacija školstva u mnogočemu pobuđuje nezadovoljstvo građana, osjeća se potreba da i mediji budu na usluzi građanima u artikuliranju njihovih interesa. U sadašnjoj situaciji svako će rješenje stvoriti velik broj protivnika, pa bi upravo u javnoj raspravi i demokratskom ozračju trebalo iskristalizirati želje različitih društvenih grupa. Tek bi tada, u suradnji sa strukom, trebalo poduzimati konkretna pedagoška rješenja.

Literatura

Ajduković, D. (2003), Socijalna rekonstrukcija zajednice. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Bognar, L. (2004), Analiza tekstova u osnovnoškolskim čitankama, Metodički ogledi, 11 (1), 9 – 27.

Bognar, L. i dr. (2004), Problemi mladih Slavonije i Baranje. Osijek: Filozofski fakultet.

Dvornik, S., Uzelac, M. (ur.) (2003), Što će škola demokraciji, što će demokracija školi? Dileme obrazovanja za demokraciju. Zagreb: Heinrich Böll Stiftung.

Halmi, A. (2005), Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima. Zagreb: Naklada Slap.

Hugo, M. (1999), Social Reconstruction in Croatia: The Pilot Project A University Course in Youth Work and Reconcilitation Work in Croatia, An Evalution, Jönköping: Högskolan för lärarutbildning och kommunikation (HLK) AB.

Mejovšek, M. (2003), Uvod u metode znanstvenog istraživanja. Zagreb: Naklada Slap.

Milas, G. (2005), Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Zagreb: Naklada Slap.

* * * (2004), Vukovarska nova škola: Okrugli stol o školovanju u Vukovaru. Vukovar: Zaklada Friedrich Ebert, Europski dom Vukovar.

Summary

Educational process in multiethnic areas of east Slavonia and Baranja

Ladislav Bognar
Faculty of Philosophy, University of Osijek, Croatia
Department of Pedagogy

Sanja Španja
Postgraduate student of law, Faculty of Law, Zagreb, Croatia

The paper analyses the way the local media, namely the newspapers *Glas Slavonije* and *Vukovarske novine*, cover the educational process in multiethnic areas. Most texts deal with organisational problems in schools and relations between ethnic groups. Bullying in schools is a frequent topic, whereas positive initiatives or achievements and youth problems are not given enough attention. The structure of the texts reflects the existing situation and problems in the educational process, as well as normalisation processes that gradually set in, but it is equally indicative of the general attitude of the press, i.e. it tells us to what extent the texts are focused on the reconstruction of a post-war society and to what extent the newspapers themselves encourage conflict and intolerance. The analysed press cannot be viewed in a positive light when it comes to that problem. The current situation should be changed and the changes should be twofold: those working in the media should be better trained and educated about such a complex problem and school employees should be more cooperative and open to the public and the media.

Key words: multiethnic areas, media, educational process, minorities, reconstruction of the society, developing trust